

John T. Jost

**Önalávetés
a társadalomban:
a rendszerigazolás
pszichológiája**

OSIRIS KIADÓ • BUDAPEST, 2003

A gyengék megbékítése: a legitim és illegitim magyarázat hatása az érzelemre, az emlékezetre és a sztereotipizálásra¹

ELIZABETH L. HAINES ÉS JOHN T. JOST

A nyugati világ, legalábbis Machiavelli ideje óta, felismerte, hogy ha a hatalommal rendelkező csoportok és egyének meg akarják nyerni alárendeltjeik egyetértését és együttműködését, akkor valamiféle legitimitásra kell szert tenniük (pl. Christie és Geis 1970; Doob 1983; Weber 1947; Zelditch 2001). A legitimitással kapcsolatos hiedelmek ily módon nélkülözhetetlen „támogatással párnázzák ki az autoritást” (Rasinski és munkatársai 1985, 386), nagyrészt azért, mert a legitimitás észlelése a hatalommal rendelkezőket konvencionálisan elfogadott eszközökkel ruházza föl, hogy társas befolyást gyakoroljanak másokra (French és Raven 1959; Raven 1993). Egyre nagyobb mennyiségű szociológiai, pszichológiai, politológiai és a szervezeti viselkedéssel kapcsolatos kutatás utal arra, hogy a legitimitás értékelése központi jelentőségű az egyének és csoportok közötti hatalmi különbségek elfogadásában vagy elutasításában, s hogy ez az értékelés határozza meg a hatalmi különbségeknek gondolatainkra, érzéseinkre és cselekedeteinkre gyakorolt befolyását is (pl. Elsbach és Sutton 1992; Jost és Major 2001; Major 1994; Ridgeway 2001; Shapiro 1991; Tajfel és Turner 1986; Tyler 1990; Weatherford 1992; Zelditch, megjelenés alatt).

¹ Eredeti közlés: Haines, E. L., & Jost, J. T. 2000. Placating the powerless: Effects of legitimate and illegitimate explanation on affect, memory, and stereotyping. *Social Justice Research*, 13, 219–236.

Köszönetnyilvánítás: Hálánkat fejezzük ki Vita Rabinowitznak a City University of New Yorkról az adatgyűjtésben nyújtott segítségéért, valamint Ronald Dillehay-nak, Hunyady Orsolyának és Larissa Tiedens-nek a jelen tanulmány korábbi változataihoz fűzött értékes megjegyzéseikért.

Amint French és Raven (1959) több, mint negyven évvel ezelőtt kimutatták, a legitimitás a társas hatalom és befolyás elsődleges alapja, mely az embereket arra ösztönzi, hogy a társas interakciókban szervesen jelen lévő mindennapos követelményeknek megfeleljenek (Raven 1993; Yukl és Falbe 1991), s hogy engedelmesskedjenek a törvényeknek és elfogadják az autoritás által meghatározott szabályokat (Rasinski és munkatársai 1985; Tyler 1990). A legitim hatalom a jelek szerint a társas hatalomnak más, French és Raven (1959) által azonosított alapvető tényezőit is működésbe hozza, amennyiben az észlelt legitimitás elősegíti a referens, a jutalmazó, a kényszerítő és a szakértői hatalom észlelését (Carson és munkatársai 1993). Több szempontból is elmondhatjuk tehát, hogy a legitim forrásnak komoly befolyása van (McGuire 1985).

A dolgokat mindazonáltal valamelyest bonyolítja, hogy a legitimitás szubjektív értékelése gyakran igencsak bizonytalan feltételek között történik (pl. Weick 1995). Mivel a társas befolyásolás folyamatai döntő jelentőségűek annak meghatározásában, hogy az emberek a hatalmi különbségeket legitimként észlelik-e vagy sem (pl. Doob 1983; French és Raven 1959; Raven 1993), a legitimitással kapcsolatos nézetek manipulálhatók a hatalomtól megfosztott csoportok megbékítése érdekében. Mivel a legitimitás tipikus esetben valamilyen magyarázatot igényel (Bies és Sitkin 1992; Rex 1961), a hatalmi különbségekre adott magyarázatok fenntarthatják és igazolhatják az egyének és csoportok közti egyenlőtlenséget (pl. Hoffman és Hurst 1989; Jackman és Senter 1983). A magyarázatoknak a hatalmi viszonyok fenntartásában játszott szerepét firtató vizsgálatok ebben a kontextusban kiegészítik és kibővítik azokat a kutatásokat, melyeket a szervezeti viselkedés vizsgálatában azzal kapcsolatban végeztek, milyen szerepük van a magyarázatoknak a megtévesztéssel (Shapiro 1991), a kudarccal (Bies és Sitkin 1992), az egyenlőtlenséggel (Greenberg 1990), az állás elvesztésével (Konovsky és Folger 1991), valamint a rossz vezetéssel (Elsbach és Sutton 1992) való megküzdésben.

Ha az embereknek valamilyen legitim indoklást (pl. tapasztalat vagy szakértelem) adunk a hatalom adott megoszlására, feltehetően kevésbé érzik majd magukat kellemetlenül amiatt, hogy eredményeik másoktól függnék, és könnyebben belenyugszanak helyzetükbe. Ha a hatalomtól megfosztott csoportok tagjai nem

kapnak magyarázatot a helyzetükre, akkor kellemetlenebbül érzik magukat, valamint boldogtalanabbak és elégedetlenebbek lesznek a hatalommal rendelkező csoportok tagjaihoz képest (Sachdev és Bourhis 1985 1991). Az igazságossággal kapcsolatban végzett számos kutatás (pl. Bies és Sitkin 1992; Greenberg 1990; Lind és Tyler 1988; Rasinski és munkatársai 1985; Shapiro 1991; Tyler 1990) támasztja alá, hogyha valamilyen legitim meg-alapozást kínálunk a hatalom vagy tekintély gyakorlására, ennek hatására az emberek nemcsak jobb érzéssel veszik tudomásul az egyenlőtlenséget, hanem ez egyúttal kiváló eszköz az alárendeltek szolgálatkészségének biztosítására, s végső soron a fennálló társadalmi struktúra fenntartására is.

Általában véve ésszerűnek tűnik a feltételezés, hogy ennek az állításnak a fordítottja is igaz, vagyis, hogy a hatalmi különbségek illegitim indoklásai (pl. a nepotizmus vagy a protekció) negatív érzelmekhez és a status quo elutasításához vezetnek. Az igazságossággal kapcsolatos elméletek jelentős része, például az egyenlőség vagy a relatív depriváció elméletei azt mondják, hogy az emberek az őket ért igazságtalanságra haraggal reagálnak (pl. Martin és munkatársai 1984). Bár az a feltételezés, hogy az emberek elutasítják az inadekvát magyarázatokat (pl. Greenberg 1990; Konovsky és Folger 1991; Shapiro 1991) józan ésszel evidensnek tűnik. Két egymást kiegészítő kutatási irányzat eredményei is azt mutatják, hogy az emberek elfogadhatják a hatalmi különbségek látszatmagyarázatait vagy akár még viszonylag illegitim magyarázatait is, s nem feltétlenül fogalmaznak meg kifogásokat ezekkel kapcsolatban.

A kétfajta kutatás közül az első Langer és munkatársainak (1978) jól ismert vizsgálatával kapcsolatos, melyben a nem informatív látszatmagyarázatok is elegendőek voltak ahhoz, hogy a vizsgálati személyek együttműködését megnyerjék. A fénymásológépnél például egyszerűen az a kérdés: „Használhatnám a gépet? Fénymásolnom kell” elegendő volt a beleegyezés kiváltásához. Bár ennek a munkának nem volt célja az igazságosság észlelésének kutatása, mégis arra utal, hogy az emberek viszonylag nagylelkűen ítélik legitimnek a másoktól kapott magyarázatokat, különösen, amikor nem gondolnak bele a helyzetbe. Schmitt és munkatársai (1992, 4. vizsgálat) ugyancsak azt találták, hogy az emberek viszonylag elfogadóan viszonyultak ahhoz, amikor má-

sok eléjük álltak a sorban, különösen, ha valamilyen legitim indoklást kaptak a betolakodásra.

A másik ok, amiért feltételezhetjük, hogy a látszatmagyarázatok megbékíthetik a hatalom nélküli embereket, a „rendszerigazolás” pszichológiájával (pl. Jost, megjelenés alatt; Jost és Banaji 1994; Jost és Burgess 2000) kapcsolatos friss elméletekből és kutatásokból eredeztethető. Ennek az irányzatnak a képviselői azt feltételezik, hogy az emberek motiváltak arra, hogy a status quót legitimitással és racionalitással ruházzák föl, hasonlóan ahhoz, ahogyan Lerner (1980) szerint az „igazságos világban” is hisznek. A rendszerigazolás nézőpontjának egyik igen fontos alapfeltevése szerint még a hátrányos helyzetű és hatalomtól megfosztott csoportok tagjai is hajlamosak a társas világ eseményeit úgy észlelni, hogy ezzel a hierarchikus viszonyokat tisztességesnek, igazságosnak, sőt esetleg természetesnek és szükségszerűnek tekintsék. Így tehát, míg Langer és munkatársainak (1978) nézőpontja arra összpontosít, hogyan fogadják el passzívan az emberek mások legitimizáló magyarázatait, a rendszerigazolás nézőpontja szerint az emberek aktívan bekapcsolódhatnak a társas valóság legitimizálásába, még akár úgy is, ha azzal saját hatalomtól megfosztott helyzetüket igazolják. Ez azt jelenti, hogy az emberek úgy gondolkodnak és emlékeznek, hogy „túllépve a nekik adott információn” még a viszonylag illegitim cselekedeteket és cselekvőket is legitimitással ruházzák föl (Jost, megjelenés alatt). Ez részben azért van így, mert az emberek megpróbálnak értelmet adni a körülötük lévő társas valóságnak (Weick 1995), részben pedig azért, mert meg akarják őrizni azt a hitüket, hogy az eredmények tisztességesek és igazságosak (Lerner 1980).

Ha az emberek az illegitim magyarázatokat (vagy a látszatmagyarázatokat) is a valóságosnál legitimebbnek és igazabbnak fogadják el, akkor az mérhető hatásokkal kell járjon az érzelmekre, az emlékezetre és a sztereotípiákra nézve. Ebből a nézőpontból szemlélve, a látszatmagyarázatok funkciója nem csak a társas interakció gördülékenyebbé tétele és a viselkedéses behódolás elősegítése, mint ahogy Langer és munkatársai (1978) kimutatták. Az ilyen magyarázatok arra is ösztönözhetik az embereket, hogy aktívan átalakítsák a hatalommal rendelkezőkkel kapcsolatos ítéleteiket és a hatalmi különbségek legitimitásával kapcsolatos emlékeiket. A jelen kutatásban annak a lehetőségét vizsgáltuk meg,

hogy az egyszerű társas magyarázatok segíthetnek a hatalomtól megfosztott embereknek helyzetük racionalizálásában, elfogadtatván velük az egyenlőtlenséget és arra ösztönözve őket, hogy társadalmi és pszichológiai igazolásokat keressenek rá.

Konkréten azt jósoltuk, hogy a magyarázatok és a látszatmagyarázatok hatására a hatalomtól megfosztott csoportok tagjai helyzetükkel elégedettebbé válnak, még akkor is, ha ezek a magyarázatok nem adnak objektíven érvényes vagy legitim alapot a hatalomgyakorlásra. Egyik hipotézisünk tehát az volt, hogy a pozitív érzelmek negatív érzelmekhez viszonyított aránya magasabb lesz a hatalomtól megfosztott csoport tagjai körében, ha kapnak magyarázatot a helyzetükre, és alacsonyabb lesz, ha nem kapnak. Az általános elgondolásunk az, hogy az igazolások hatására az emberek kevésbé érzik magukat kellemetlenül a státusbeli vagy hatalmi egyenlőtlenségek miatt, még akkor is, ha viszonylag hátrányos helyzetben vannak. A hatalom megőrzése szempontjából tehát az indoklás és az igazolás egyfajta megbékítő funkciót tölt be.

A korábbi kutatások a rendszer-igazolási elmélettel összhangban azt mutatják, hogy az emberek olyan sztereotipikus attribúciókat és következtetéseket vonnak le, amelyek megmagyarázzák vagy racionalizálják a csoportok közötti státusbeli és hatalmi egyenlőtlenségeket (pl. Allison és munkatársai 1996; Eagly és Steffen 1984; Hoffman és Hurst 1989; Jackman és Senter 1983; Jost és Banaji 1994; Ridgeway, megjelenés alatt). Egy valódi életbeli csoportokkal végzett kísérletsorozatban például Jost azt találta, hogy az emberek az egyik csoportnak a másikkal viszonyított társadalmi-gazdasági sikerességét sztereotípiáik megváltoztatásával igazolták, amennyiben a sikeres csoportot (legyen az akár saját, akár külső csoport) intelligensebbnek, szorgalmasabbnak és jobb verbális készségekkel rendelkezőnek észlelték, mint a másik csoportot. Ezek a különbségek különösen abban az esetben jelentek meg nagy valószínűséggel, amikor az emberek úgy gondolták, hogy a társadalmi-gazdasági sikerbeli különbségek igazságosak, legitimek és igazolhatók.

A jelen kutatásban azt vártuk, hogy az emberek aktív sztereotípiahasználat segítségével racionalizálják a csoportok közötti hatalmi különbségeket, különösen, amikor magyarázatot is kapnak azokra. Konkréten azt jósoltuk, hogy a) az emberek a hatalommal rendelkező külső csoportot intelligensebbnek, felelősségtelje-

sebbnek, és több érdemmel rendelkezőnek észlelik, mint a hatalommal nem rendelkező külső csoportot, valamint *b)* az emberek a hatalommal rendelkező külső csoportot intelligensebbnek, felelősségteljesebbnek és több érdemmel rendelkezőnek észlelik, amikor kapnak magyarázatot a hatalmi különbségekre, mint amikor nem kapnak. Minél inkább motiváltak az emberek a csoportok közötti hatalmi különbségek legitimitásának fenntartására, annál inkább hajlamosak a hatalommal rendelkező csoportnak a felsőbbrendűsége jellemző tulajdonságokat tulajdonítani, mint például nagyobb intelligenciát és felelősségtudatot, vagy több érdemet (Jost, megjelenés alatt). A hatalommal rendelkező csoportok tulajdonságaival kapcsolatos nézetekben tehát feltehetően tükröződik a rendszer igazolására való törekvés, a rendszer igazolására irányuló tendenciákat pedig felerősíti, ha az emberek valamilyen (akár gyenge) magyarázatot kapnak.

Végül azt is előre jeleztük, hogy az emlékezetben is fellépnek rendszerigazoló torzítások a hatalmi különbségekre adott indoklásokkal kapcsolatban. Konkrétan azt vizsgáltuk meg, hogy hami-san emlékeznek-e az emberek a magyarázatokra, az eredetnél nagyobb mértékű legitimitást tulajdonítva nekik. Azt vártuk tehát, hogy a magyarázat nélküli és az illegitim magyarázat feltételébe sorolt válaszadók tévesen úgy emlékeznek majd, hogy legitim indoklást kaptak a hatalmi különbségekre. Mindez összhangban áll azzal a gondolattal is, mely szerint a társas megismerés a rendszer igazolásának szolgálatában áll, akár implicit vagy nem tudatos szinten is (pl. Jost, megjelenés alatt; Jost és Banaji 1994).

Ezt a három hipotézist egy olyan kísérlet során vizsgáltuk meg, melyben a résztvevők vagy kaptak információt hatalombeli különbségről a saját és egy külső (náluk nagyobb hatalommal rendelkező) csoport között, vagy nem, s ha kaptak ilyen információt, vagy adtunk rá magyarázatot, vagy nem. A hatalommal és a magyarázattal kapcsolatos manipulációkat követően a résztvevők beszámoltak saját érzéseikről, megítélték a nagyobb hatalommal rendelkező külső csoport sztereotip tulajdonságait, valamint fel kellett idézniük a csoportközi hatalmi különbségekre általunk eredetileg adott indoklást.

VIZSGÁLATI MÓDSZER

Áttekintés

A résztvevők négy kísérleti feltétel egyikébe lettek besorolva. A „hatalmi különbségek nélküli” feltételben nem tettünk említést a saját és a külső csoport között hatalmi különbségről. A „magyarázat nélküli” feltételben a résztvevők értesültek a külső csoport javára szóló hatalmi különbségről, ám nem kaptak magyarázatot rá. Az „illegitim magyarázat” feltételében a hatalmi különbséget a barátság és a társas kapcsolatok terminusaiban magyaráztuk, amelyeket a résztvevők az előzetes tesztelés során illegitim indoklásoknak tekintettek a hatalom megszerzése szempontjából. A „legitim magyarázat” feltételében a résztvevőknek azt mondtuk, hogy a külső csoport nagyobb tapasztalata és szakértelme miatt került hatalmi pozícióba. A fenti manipulációkat követően a résztvevőket arra kértük, jelezzék pozitív vagy negatív érzéseiket, becsülik meg a hatalommal rendelkező csoport intelligenciáját és felelősségtudatát, s végül idézzék föl, miért kapott lehetőséget a másik csoport arra, hogy az ő jutalmuk fölött is rendelkezzen. Ez az eljárás lehetővé tette az érzelmekben, a sztereotipizálásban és a memóriában lejátszódó rendszer-igazolási folyamatok vizsgálatát.

A vizsgálat résztvevői A vizsgálatban a New York-i Hunter College 194 férfi és női hallgatója vett részt. Az életkor 17 és 54 év között ingadozott ($M = 20,5$). A minta etnikai szempontból vegyes összetételű volt: 33,5%-a fehér, 24%-a spanyol ajkú, 16,5%-a ázsiai, 10%-a fekete, 8%-a karibi és 2%-a indiai volt. További 6% vagy nem válaszolt a kérdésre, vagy az „egyéb” kategóriába sorolta magát és nem adott magáról részletesebb felvilágosítást. A nemi, etnikai, és koreloszlás mind a négy kísérleti csoportban azonos volt. A hallgatók a kísérletben egy kurzus teljesítésének keretében vettek részt.

Fedőtörténet A vizsgálat résztvevőinek látszólagos feladata a kísérletben az volt, hogy ítélik meg búcsúlevelek eredetiségét, amelyeket Shneidman és Farberow (1957) *Clues to Suicide* című könyvéből vettünk. Ezt a feladatot egy korábbi vizsgálatban már

Ross és munkatársai (1975) is alkalmazták. Igen nehéz volt megítélni, hogy a búcsúlevelek közül melyek a kitaláltak, ezért a csoport teljesítményének megítélésében a hatalomtól megfosztott csoport tagjai kizárólag a kísérletvezető által nyújtott visszajelzésre támaszkodhattak.

A hatalom manipulációja

A csoportok között észlelt hatalmi különbség megteremtése érdekében a kísérlet résztvevőivel elhittettük, hogy egy másik intézmény (a Brooklyn College) hallgatói egy szomszédos szobában várakoznak, hogy megítéljék, rendelkeznek-e a résztvevők a kísérleti feladat elvégzéséhez szükséges készségekkel. A résztvevőknek konkrétan azt mondtuk, hogy teljesítményük alapján a másik csoport fogja eldönteni, elmehetnek-e korábban, vagy maradniuk kell, hogy további instrukciókat kapjanak. A hatalom manipulációját tehát úgy oldottuk meg, hogy tudattuk a résztvevőkkel, hogy egy másik csoport fogja megítélni őket, és hogy a csoport jutalma (esetünkben a szabadon bocsátás) a külső csoport értékelésén múlik majd. A kontrollfeltételben a résztvevőknek egyszerűen annyit mondtunk, hogy a Brooklyn College diákjai szintén részt vesznek ugyanabban a kísérletben (ez volt a hatalmi különbségek nélküli feltétel).

A legitim és illegitim magyarázatok manipulációja

Előzetes tesztelés Az előzetes tesztelő ülések során két pszichológiai kurzusnak összesen 47 diákjával ítéltettünk meg 18 olyan különböző ok relatív legitimitását, amelyek indokolhatják egy csoport hatalmát. Az értékelőket arra kértük, hogy 0-tól („illegitim”) 9-ig („legitim”) terjedő Likert-típusú skálán határozzák meg, mennyire legitim vagy illegitim egy csoport uralkodó helyzete. A legmagasabb átlagos pontértéket a szakértelem, a tapasztalat és a képességek kapták (összesített átlag $M = 6,88$), így ezeket említettük a hatalom alapjaként a „legitim magyarázat” feltételében. Az értékelők szerint igen csekély legitimitása volt ($M = 2,04$) annak, ha valaki azért szerez hatalmat, mert barát-

ságban áll a hatalom birtokosaival, így ezt az indoklást használtuk az „illegitim magyarázat” vagy „látszatmagyarázat” feltételében. Az összetartozó mintákon elvégzett kétmintás t-próba megerősítette, hogy a „legitim” indokot (a szakértelmet) szignifikánsan legitimebbnek észlelték, mint az „illegitim” indokot (a barátságot – $t(46) = 13,71, p < 0,0001$).

Manipulációk Mint már korábban leírtuk, a kísérletben a hatalmi különbséggel nem járó kontrollfeltétellel együtt összesen négy feltétel szerepelt. A három fennmaradó feltételben a hatalomnak ugyanazt a manipulációját alkalmaztuk, vagyis azt mondtuk, hogy a Brooklyn College diákjai fogják meghatározni a Hunter College diákjainak jutalmát. Ezt a hatalmi különbséget a kísérletvezető – aki maga is egyetemi hallgató volt – vagy nem magyarázta meg („magyarázat nélküli” feltétel), vagy olyan indokokkal magyarázta, melyek az előzetes tesztelés alapján legitimként vagy illegitimként voltak osztályozhatók. A „legitim magyarázat” feltételében a kísérletvezető azt közölte a résztvevőkkel, hogy a Brooklyn College diákjai felsőéves pszichológus hallgatók, akik hat kurzust végeztek el a pszichopatológia, hármat pedig a személységpszichológia témakörében, és ezen kívül rész munkaidőben a Bellevue Kórház öngyilkossági prevenció részlegénél dolgoztak. Az „illegitim” magyarázat feltételében a résztvevőknek azt mondták, hogy azért a Brooklyn College hallgatói fogják értékelni őket, mert a kutatás vezetője szintén a Brooklyn Collegeban végzett és ismerősei vannak abban az intézményben.

Függő változók

A hatalom manipulációjának ellenőrzése A manipuláció ellenőrzésére, vagyis hogy meggyőződjünk arról, hogy azok a résztvevők, akiket a három, hatalmi különbségeket magukban foglaló feltételbe soroltunk, kevesebb kontrollt észlelnek eredményeik felett, mint a hatalmi különbségeket nélkülöző feltétel résztvevői, egyetlen tételt alkalmaztunk. A résztvevőktől azt kérdeztük: „Érzése szerint a Brooklyn College diákjaiból álló csoportnak pillanatnyilag mekkora befolyása van az ön csoportjának jutalmazására nézve?” Erre a kérdésre a válaszadók 10 fokú skálán kellett jelez-

niük, mennyire érzik magukat hatalommal rendelkezőnek vagy hatalomtól megfosztottnak (0 = semmi befolyásuk nincs az eredmények fölött, 9 = teljes ellenőrzésük van fölöttük).

A pozitív és negatív érzelmek pontozása A kutatás résztvevői még a búcsúlevelekkel kapcsolatos feladatot megelőzően, de már a hatalmi különbségekről és állítólagos okaikról való értesülés után kitöltötték Watson (1988) Pozitív Érzelem-Negatív Skáláját (PANAS). 24 melléknév osztályozásával jelezték, hogyan érezték magukat „az adott pillanatban”. A skála 0-tól (0 = egyáltalán nem) 5-ig (5 = rendkívüli mértékben) terjedt. A skálán a következő 14 negatív érzelmi állapot szerepelt: ijedt, megvető, büntudatos, félelemmel teli, szégyenkező, undorodó, rémült, szenvedő, háborgó, ideges, ingerlékeny, zaklatott, ellenséges, lenéző. A 10 pozitív érzelmi állapot között pedig a következők szerepeltek: érdeklődő, erős, izgatott, éber, aktív, lelkes, odafigyelő, büszke, ihletett, határozott. A kutatás minden résztvevőjére kiszámítottuk a pozitív, valamint a negatív érzelmi állapotok általános pontszámát, továbbá a pozitív állapotoknak a negatívakhoz viszonyított arányát.

A külső csoporttal kapcsolatos sztereotip vélekedések A búcsúlevelekkel kapcsolatos feladat befejezése után a résztvevőket arra kértük, becsüljék meg milyen mértékű intelligenciával és felelősségtudattal rendelkeznek a külső csoport tagjai, vagyis a Brooklyn College diákjai, és jelezzék, szerintük mennyire jogos, hogy ebben a helyzetben ők ítélhették meg a Hunter College diákjainak teljesítményét. A kérdések szó szerint a következők voltak: a) „Ön szerint mennyire intelligens a másik csoport?”, b) „Ön szerint mennyire felelősségteljes a másik csoport?”, valamint c) „Ön szerint a brooklynos csoportnak mennyire van joga megítélni az Önök búcsúlevelekkel kapcsolatos értékeléseit?”. A válaszokat 0-tól (egyáltalán nem) 9-ig (nagy mértékben) terjedő, Likert-típusú skálán kértük.

Az indoklásra való emlékezés A kísérlet végén a résztvevők feleletválasztós kérdőívet töltöttek ki, melyben arra kértük őket, emlékezzenek vissza rá, miért kapott a másik csoport lehetőséget annak megítélésére, hogy hogyan teljesítettek a búcsúlevelekkel

kapcsolatos feladatban. Az első két lehetséges választást a kísérletvezető forgatókönyvében szereplő indoklás szó szerinti megismétlése alkotta. A lehetséges válaszok a következők voltak: A) „Mert felsőéves pszichológus hallgatók, és egy öngyilkossági prevenció részlegnél dolgoznak”, B) „Mert a kutatás vezetője szintén a Brooklyn College-ban végzett és ismeri az ottani embereket”, C) „Nem mondták meg nekünk”, valamint D) „Nem emlékszem”. Ezt a kérdést azért tettük föl, hogy megállapítsuk, vajon a résztvevők utólag tévesen legitimebbként emlékeztek-e a hatalmi különbségek okaira, mint amilyenek azok a valóságban voltak.

Eljárás

A résztvevők három és nyolc fő közötti csoportokban érkeztek meg az ülésekre ($M = 4,67$). Egy alsóéves egyetemista kísérletvezető fogadta őket (aki nem tudott a vizsgálat hipotéziseiről), és elsőként azt kérte, hogy válasszanak egy nevet a csoportjuk számára. A csoportok neveit a résztvevők a kísérlet során kis, feltűző névtáblákon mindvégig magukon viselték. Miután helyet foglaltak a laboratóriumban, a kísérletvezető tájékoztatta őket, hogy egy olyan kutatásban fognak részt venni, amely az öngyilkosság előrejelzésével foglalkozik, az ő hozzájárulásuk pedig értékes információt nyújthat az egészségügy számára. Ezután ismertette nekik a búcsúlevelekkel kapcsolatos feladatot.

A kísérletvezető ezután azt mondta, hogy az egyik szomszédos szobában (amelynek ajtajára feltűnő jelet helyeztünk) egy másik csoport is részt vesz a vizsgálatban. A résztvevőkkel közölték, hogy ez a csoport a Brooklyn College hallgatóiból áll. A „hatalmi különbségek nélküli” feltételben csak annyit mondtak nekik, hogy a másik csoport diákjai is részt vesznek ugyanabban a vizsgálatban. A kísérletvezető azt mondta a résztvevőknek, hogy a Brooklyn College diákjai értékelik majd a búcsúlevelekkel kapcsolatos feladatban nyújtott teljesítményüket, és ők döntenek el, hogy a Hunter College hallgatói mikor hagyhatják el a laboratóriumot. A résztvevőknek vagy nem adtunk magyarázatot a hatalmi különbségekre, vagy legitim magyarázatot adtunk rá, vagy pedig illegitimet.

A kísérletvezető ezután azt mondta, hogy a következőkben elő-

ször is fel kell majd mérni a kísérlet résztvevőinek hangulati állapotát, mert a hangulat hatással lehet arra, hogyan ítélik meg az emberek a búcsúlevelek valódiságát. A pozitív és negatív érzelmi állapotok jellemzését követően a résztvevők kettésével kapták meg a búcsúleveleket, amelyekről közösen (csoportosan) kellett megállapítaniuk, hogy az egy-egy párban szereplő levelek közül melyik a valódi. Miután a csoport végzett a feladattal, a résztvevők egyénileg kitöltötték azokat a kérdőíveket, amelyek a másik csoport tulajdonságainak észlelésére (vagyis a sztereotip vélekedésekre) kérdeztek rá. Mikor a kérdőívvel is végeztek, a kísérletvezető kivitte a búcsúlevelek valódiságára vonatkozó értékeléseket a szobából, látszólag azért, hogy a másik csoport megítélhesse azokat. Ezután megkérte a résztvevőket, hogy miközben várakoznak, töltsenek ki egy újabb kérdőívet, amelynek kérdései arra vonatkoztak, hogyan észlelték a hatalmi különbséget, valamint annak legitimitását, és hogyan emlékeztek a különbségre adott magyarázatra. Miután a résztvevők ezt a kérdőívet is kitöltötték, a kísérletvezető visszajött a szobába, és közölte a csoporttal, hogy nagyon jól teljesítettek, ezért máris hazamehetnek. A kutatás résztvevőit a teljes adatgyűjtés befejezése után újra összehívtuk, és tájékoztattuk őket a kísérlet valói céljáról.

Eredmények

A hatalom manipulációjának ellenőrzése Hogy meggyőződjünk arról, hogy a kísérleti feltételekbe osztott résztvevők valóban észleltek hatalmi különbséget saját csoportjuk és a másik csoport között, azt kérdeztük tőlük: „Érzése szerint jelenleg a Brooklyn College diákjaiból álló csoportnak mekkora ellenőrzése van az ön csoportjának kimenete felett?” Az eredmények azt mutatják, hogy abban a három helyzetben, amelyben volt hatalmi különbség [legitim feltétel ($M = 4,58$), illegitim feltétel ($M = 4,67$), valamint magyarázat nélküli feltétel ($M = 4,29$)], a résztvevők valóban szignifikánsan nagyobb hatalmat tulajdonítottak a másik csoportnak, mint annak a feltételnek a résztvevői, ahol nem alkalmaztunk hatalmi különbségekre vonatkozó manipulációt [$M = 2,17$, $F(3,187) = 8,92$, $p < 0,0001$]. A hatalom manipulációja tehát hatékony volt.

A pozitív és negatív érzelmi állapotokra vonatkozó osztályozások A pozitív és negatív érzelmi állapotok skáláinak magas megbízhatósági mutatói voltak ($\alpha = 0,84$, illetve $0,85$). Minden résztvevőre kiszámítottuk a pozitív és negatív érzelmi állapotok átlagos pontszámait. A résztvevők inkább pozitív állapotokról számoltak be ($M = 3,08$, $SD = 0,72$), mint negatívokról ($M = 1,36$, $SD = 0,49$), a két dimenzió pedig pozitívan korrelált egymással, ám ez nem volt szignifikáns ($r = 0,09$, n. s.). Mivel a pozitív és a negatív érzelmi állapotok közötti korreláció pozitív előjelű volt, és mivel a pozitív érzelmi állapotok erős túlsúlyban voltak, úgy döntöttünk, hogy minden résztvevőre kiszámoljuk a pozitív állapotok negatívakhoz viszonyított arányát, és a további statisztikai elemzésekben ezt használjuk függő változóként.

Az eredmények azt mutatják, hogy az érzelmek tekintetében nem volt statisztikailag megbízható különbség a „legitim magyarázat” és az „illegitim magyarázat” feltételei között [$M = 2,92$, illetve $M = 3,40$, $t(92) = -0,68$, n. s.]. Ha viszont a két feltételt együttesen vizsgáljuk, akkor úgy tűnik, hogy pozitívabb érzelmeket váltottak ki, mint a „magyarázat nélküli” feltétel ($M = 3,17$, illetve $M = 2,32$). Mivel a varianciák egyenlőségét tesztelő Levene-próba szignifikáns különbséget jelzett a „magyarázattal járó” és a „magyarázat nélküli” feltételek között [$F(1,142) = 3,82$, $p = 0,05$], a két feltételben jelentkező érzelmi állapotok közötti különbséget t-próbával vizsgáltuk, mely eleve egyenlőtlen varianciát feltételez. Az elemzés azt mutatta, hogy a pozitív érzelmek negatívakhoz viszonyított aránya valóban szignifikánsan magasabb volt, amikor adtunk valamilyen magyarázatot a hatalmi különbségekre, mint amikor nem adtunk [$t(108,59) = 2,35$, $p = 0,02$], ami alátámasztja az első hipotézisünket.

A külső csoporttal kapcsolatos sztereotip vélekedések A kutatás résztvevőit a hatalom és a rá adott magyarázat különböző feltételei mellett kértük meg arra, hogy becsüljék meg, mennyire intelligens és felelősségteljes a Brooklyn College diákjaiból álló külső csoport, és mennyire van joguk megítélni a Hunter College diákjainak teljesítményét a búcsúlevelekkel kapcsolatos feladatban. Az észlelt intelligencia és felelősségtudat, valamint „ítélkezési jog” három függő változóján kétfajta többváltozós elemzést végeztünk el. Először összehasonlítottuk a „hatalmi különbségek

nélküli” feltételt a másik három, hatalmi különbségeket tartalmazó feltétellel a tekintetben, hogy vajon a hatalmi különbség befolyásolta-e a külső csoportról alkotott sztereotip vélekedéseket. A második elemzés során pedig összehasonlítottuk azt a feltételt, amelyben volt hatalmi különbség a két csoport között, ám erre nem adtunk magyarázatot („magyarázat nélküli” feltétel) azzal a két feltétellel, amikor meg is magyaráztuk a hatalmi különbséget. Ezzel az elemzéssel azt kívántuk eldönteni, vajon magyarázatok nyújtása elősegíti-e a rendszerigazoló sztereotipizálást.

A „hatalmi különbségek nélküli” feltételnek a három, hatalmi különbséget tartalmazó feltétellel való összehasonlítása során elévzgett többváltozós elemzés azt mutatta, hogy a hatalomnak volt általános hatása a három sztereotip értékelésre [F (1,187) = 3,39, $p < 0,02$]. Az egyváltozós elemzések pedig azt mutatták ki, hogy a két csoport közötti hatalmi különbség hatására a Hunter College diákjaiból álló saját csoport a Brooklyn College diákjainak hatalommal rendelkező csoportját szignifikánsan intelligensebbnek és felelősségteljesebbnek ítélte, viszont a „hatalmi különbség nélküli” feltétel résztvevőihez képest nem gondolták úgy, hogy a másik csoportnak több joga lenne értékelni a teljesítményüket. Az átlagok és az egyváltozós elemzések eredményei az 1. táblázatban láthatók. Úgy tűnik, hogy a résztvevők valóban arra használták a sztereotípiákat, hogy igazolják a két csoport közötti hatalmi különbséget.

1. táblázat. A hatalmi különbségek hatása a külső csoporttal kapcsolatos sztereotip vélekedésekre

	Nincsenek hatalmi különbségek (n=46)	Vannak hatalmi különbségek (n=146)	Egyváltozós F-érték (df=1,189)
Intelligens	5,87 (1,09)	6,24 (1,16)	3,65**
Felelősségteljes	5,76 (1,52)	6,44 (1,46)	7,40
„Ítélezési jog”	4,80 (2,47)	4,48 (2,36)	0,63 (n. s.)

Megjegyzés: A magasabb számok azt jelentik, hogy a válaszadók a külső csoportot intelligensebbnek és felelősségteljesebbnek látták, valamint több „ítélkezési jogot” tulajdonítottak neki.

* $p < 0,06$; ** $p < 0,01$.

2. táblázat. A hatalmi különbségek magyarázatának hatása a külső csoporttal kapcsolatos sztereotipikus nézetekre

	Nincs magyarázat (n=46)	Van magyarázat (n=146)	Egyváltozós F-érték (df=1,189)
Intelligens	5,94 (1,02)	6,37 (1,20)	4,61*
Felelősségteljes	5,88 (1,42)	6,70 (1,40)	11,05***
„Ítélezési jog”	3,75 (2,23)	4,85 (2,36)	7,20**

Megjegyzés: A magasabb számok azt jelentik, hogy a válaszadók a külső csoportot intelligensebbnek és felelősségteljesebbnek látták, valamint több „ítélkezési jogot” tulajdonítottak neki.

* $p < 0,5$; ** $p < 0,1$; *** $p < 0,01$.

Amikor csak azokat a feltételeket vizsgáltuk, amelyekben fennállt hatalmi különbség, a „magyarázat nélküli” feltételt hasonlítottuk össze azzal a két feltétellel, amelyekben szerepelt magyarázat. (A „legitim magyarázat” és az „illegitim magyarázat” feltételei között ezúttal sem volt különbség). A többváltozós elemzés a magyarázat általános hatását mutatta ki a három sztereotip vélekedésre [F (1,141) = 4,79, $p < 0,005$]. Az egyváltozós elemzések azt mutatták, hogy a magyarázat nyújtásának hatására (legyen az legitim vagy illegitim) a külső csoportot szignifikánsan intelligensebbnek és felelősségteljesebbnek ítélték, és nagyobb „ítélkezési joggal” is ruházták fel. A magyarázat hatásának átlagai és az egyváltozós elemzések eredményei a 2. táblázatban láthatók. Az adatok tehát alátámasztják azt a gondolatot, mely szerint az emberek nagyobb valószínűséggel alkalmaznak a hatalomgyakorlást igazoló sztereotípiákat, amikor magyarázatot kapnak a hatalmi különbségekre, mint amikor nem. Ismét azt mondhatjuk, hogy a jelek szerint még a viszonylag illegitim magyarázat is ugyanolyan jól működött, mint a legitim.

Az indokokra való emlékezés A kísérlet végén arra kértük a résztvevőket, hogy idézzék fel a Brooklyn College és a Hunter College hallgatói közötti hatalmi különbségekre adott magyarázatot. A feleletválasztós kérdésben négy lehetőség szerepelt: A) „Mert felsőéves pszichológus hallgatók, és egy öngyilkossági prevenció részlegnél dolgoznak”, B) „Mert a kutatás vezetője szintén a Brooklyn College-ban végzett és ismeri az ottani embereket”, C) „Nem mondták meg nekünk”, valamint D) „Nem emlékszem”.

Az első lehetőség a „legitim magyarázat”, a második az „illegitim magyarázat” feltételének, a harmadik a „magyarázat nélküli” feltételnek felelt meg. Az egyes lehetőségeket választó résztvevők százalékos arányai kísérleti feltételek szerinti bontásban a 3. táblázatban láthatók. Mint láthatjuk, a válaszadók legitimebb indoklásokra emlékeztek, mint amilyeneket a valóságban kaptak. Vagyis az olyan feltételekben, amelyekben *nem* az A) választás volt a helyes, az esetek 30–81%-ában adták ezt a választ a vizsgálati személyek. Ezzel ellentétben, azokban a feltételekben, amelyekben *nem* a B) választás volt a helyes, a résztvevők csupán az esetek 3–14%-ában adták *b)* választ. A semmiféle magyarázatot nem kapó és az illegitim magyarázatot kapó résztvevőknek durván egyharmada emlékezett tévesen úgy, hogy legitim magyarázatot kapott a hatalmi különbségekre, míg a legitim magyarázatot kapóknál mindössze tizedennyi volt azoknak az aránya, akik tévesen úgy emlékeztek, hogy illegitim magyarázatot kaptak.

3. táblázat. Az emlékezeti feladatban a hatalmi különbségek egyes magyarázatait felidéző válaszadók százalékos aránya (kísérleti feltételek szerinti bontásban)

	Nincs magyarázat (n=48)	Illegitim magyarázat (n=43)	Legitim magyarázat (n=31)
„Mert van gyakorlatuk”	33,3	30,2	80,6
„Mert a kutatóvezető barátai”	0	41,9	3,2
„Nem mondták meg”	47,9	18,6	9,7
„Nem emlékszem”	18,8	9,3	6,5

Megjegyzés: A helyes válaszokat dőlt számmal szedtük.

Ha kizárólag azt a három feltételt vesszük szemügyre, amelyekben szerepelt hatalmi különbség, a válaszadóknak átlagosan 50%-a (n = 54) választotta a „legitim” magyarázat lehetőségét, 18%-uk (n = 19) az „illegitim” magyarázatot, míg 32%-uk (n = 34) emlékezett úgy, hogy nem kapott magyarázatot. A két szempont függetlenségét tesztelő χ^2 próba eredménye azt mutatja, hogy az emberek nem egyszerűen elfelejtik, hogy miért van hatalma fölöttük a másik csoportnak, hanem egyenesen hamisan emlékeznek, az illegitim magyarázatok helyett legitimeket felidézve [χ^2 (2, n = 107) = 32,45, p < 0,0001]. (A χ^2 próba elvárt és tény-

legesen kapott értékei a 4. táblázatban láthatók.) Ezek az eredmények azt mutatják, hogy sokkal több résztvevő idézett fel legitim magyarázatot a hatalmi különbségekre, mint ahányan tényleg azt kaptak.

4. táblázat. A hatalomra adott magyarázatokról szóló emlékekre vonatkozó χ^2 próba

A magyarázatról szóló emlék	Elvárt	Megfigyelt	Különbség
Legitim hatalom	29	54	+25
Illegitim hatalom	39	19	-20
Nincs magyarázat	39	34	- 5

$\chi^2 = 32,45$, df = 2. p < 0,0001

Megbeszélés

Csoportok közötti hatalmi különbséget vizsgáló kísérletünkben azt találtuk, hogy az előzetes tesztelés során illegitimnek értékelt magyarázatok ugyanolyan hatékonyan tették elviselhetőbbé a hatalomtól megfosztott csoportok tagjai számára nehéz helyzetüket, mint a legitim magyarázatok, és növelték a hatalommal rendelkező külső csoporttal kapcsolatos kedvező sztereotípiák felbukkanásának valószínűségét. Az előzetes tesztelés során azt kaptuk, hogy ha valaki barátság (és nem szakértelem) alapján jut hatalomhoz, azt általában illegitim magyarázatnak tekintik. Ennek ellenére úgy tűnik, lehetséges, hogy a hatalomtól megfosztott emberek valóságos (és nem hipotetikus) helyzetbe kerülve sokkal nagyobb valószínűséggel tekintenek legitimnek olyan helyzeteket, amelyekben jelen van a nepotizmus, amennyiben motiváltak arra, hogy igazolják a másik fél hatalmát. Az emberek tehát nagyobb hajlandósággal fogadják el a viszonylag illegitim magyarázatokat, mint azt elvárnánk; vélhetően azért, mert feltételezik, hogy ha kapnak valamiféle magyarázatot, az arra utal, hogy legalább figyelembe vették az ő szempontjukat is.

Azt találtuk, hogy ahhoz a feltételhez képest, amelyben nem adtunk magyarázatot a hatalmi különbségekre, mind a legitim, mind az illegitim magyarázat növelte a válaszadók által átélt pozitív érzelmek negatívokhoz viszonyított arányát. Más szóval tehát,

az illegitim magyarázat megbékítette a hatalomtól megfosztottakat. Ami a sztereotípiákat illeti, azokban a feltételekben, amelyekben a külső csoportnak a saját csoportnál nagyobb hatalma volt, az emberek intelligensebbnek és felelősségteljesebbnek vélték a külső csoport tagjait, mint amikor ugyanez a külső csoport nem volt hatalmi helyzetben. A hatalmi különbségeket alátámasztó magyarázat jelenléte pedig (legyen az legitim vagy illegitim) tovább erősítette az ilyen sztereotípiákat.

Végül azt is kimutattuk, hogy az emberek tévesen legitimebbként emlékeztek a kapott magyarázatokra, mint amilyenek azok a valóságban voltak. A semmilyen magyarázatot nem kapó vagy illegitim magyarázatban részesülő vsz-ek több, mint 30%-a tévesen úgy emlékezett, hogy legitim magyarázatot kapott a hatalmi különbségekre. A legitim magyarázatot kapó válaszadók ugyanakkor mindössze 3%-a emlékezett tévesen úgy, hogy illegitim magyarázatot kapott. Úgy tűnik tehát, hogy az emlékezetben működik valamilyen arra irányuló tendencia, hogy az ember utólag legitimebbként idézze fel a körülményeket, mint amilyenek azok a valóságban voltak. Tudtunkkal ez az első olyan kutatás, amely a rendszert kiszolgáló emlékezeti torzítást mutatott ki.

Mindezek az eredmények alátámasztják a rendszerigazolás nézőpontját, mely azt feltételezi, hogy az emberek kognitíven és ideológiailag támogatják a status quót, még akkor is, ha hátrányos vagy hatalomtól megfosztott helyzetben vannak. A rendszerigazolás elmélete tehát azt jósolja, hogy az emberek úgy torzítják el a társas események és a hierarchikus struktúrák észlelését, hogy megőrizzék, vagy éppen megnöveljék azok legitimitását. Kutatásunkban ezt a legitimitációs torzítást, az érzelmeket, a sztereotípiákat és az emlékezetet mérő eszközök segítségével mutattuk ki. Mindez alátámasztja azt a gondolatot, hogy a gondolkodás a társadalmi rendszer szolgálatában áll (Jost, megjelenés alatt).

Természetesen meg kell említenünk a jelen kutatás korlátait is. Először is, a hatalommal rendelkező és a hatalom nélküli csoport tagjai nem találkoztak ténylegesen a kísérlet során, így a helyzetről alkotott ítéletek viszonylag elvontak voltak. Nem tudjuk, vajon a viselkedéses interakció ebben a kontextusban az elvárások megerősítéséhez és a hatalmi különbségek felerősödéséhez vezetett volna-e (pl. Copeland 1994; Ridgeway, megjelenés alatt), vagy lehetőséget kínált volna-e a hatalomtól megfosztottak szá-

mára, hogy megkérdőjelezzék a másik csoport fensőbbiségét. Ugyancsak a kutatás korlátai között kell megemlítenünk, hogy a feladat, valamint a kimeneti függőség jellege valószínűleg nem érintette személyesen a résztvevőket oly mértékben, mint amennyire ez a csoportok közötti hatalmi különbségek számos „valódi életbeli” példájáról feltételezhető. Ennek eredményeképp lehetséges, hogy a válaszadók gyakrabban fogadták el „gondolkodás nélkül” a legitimizáló magyarázatokat (Langer és munkatársai 1978), mint tették volna ezt akkor, ha a dolog komolyabb következményekkel jár. Egy vizsgálatban Konovsky és Folger (1991) például azt találták, hogy az elbocsátások áldozatait nem befolyásolták különösebben a nekik adott magyarázatok. A vizsgálat harmadik korlátja az, hogy nem tesz egyértelmű különbséget a csoportok közötti hatalmi különbségek igazolására, valamint a kísérletvezető hatalmának igazolására irányuló tendenciák között. Lehetséges, hogy a résztvevők az illegitim magyarázatot legalábbis részben azért fogadták el, mert motiváltak voltak, hogy a kísérletvezető tekintélyét legitimeként tapasztalják meg. Végül kutatásunk negyedik korlátja az, hogy nem vizsgált olyan helyzeteket, amelyekben a hatalmi különbségekre szélsőségesen illegitim magyarázatok születnek. Az „illegitim magyarázat” feltételének instrukcióit annak az előzetes tesztnek az eredménye alapján fogalmaztuk meg, melyben azt találtuk, hogy az emberek a barátságot és a protekciót nemigen tartják legitim magyarázatnak a hatalmi különbségekre. Ennek ellenére úgy tűnik, hogy a kísérlet során a résztvevők nem érezték nagyon illegitimnek ezeket az indoklásokat. Ez az eredmény több szempontból is jól tükrözi a rendszerigazolás jelenségét, vagyis az embereknek azon hajlamát, hogy erősítsék a társas események legitimitását. Elképzelhető azonban, hogy a hatalmi különbségek szélsőségesen illegitim magyarázatait (pl. faji vagy nemi preferenciákat) sokkal kevésbé fogadták volna el.

Bár ahhoz, hogy végleges következtetésre juthassunk a hatalomtól megfosztottak könnyű megbékíthetőségét illetően még további kutatásokra van szükség, úgy tűnik, hogy ez a tanulmány valamelyest betekintést nyújt a csoportok közötti hatalmi különbségekre adott reakciók szociálpszichológiájába. Konkrétan azt találtuk, hogy a magyarázat hatására az emberek könnyebben elviselik, hogy kicsi a hatalmuk, és nagyobb mértékben racionali-

zálják a status quót. Kutatásunk továbbá azt is mutatja, hogy a hatalomtól megfosztott csoportok tagjai mind aktív, mind passzív módon elfogadják helyzetüket, amint az a sztereotip ítéletekben és az emlékezeti torzításokban is megmutatkozik. Az illegitim magyarázatok elfogadása tehát elképzelhető, hogy nem is annyira „gondolkodás nélkül” történik, mint ahogy azt Langer és munkatársai (1978) feltételezték. Ez az elfogadás bizonyos esetekben a társas befolyásolás potenciális célpontjainak rendszerigazoló hajlamait tükrözheti.

Elképzelhető, hogy ezek az eredmények ijesztő módon felbátorítják a machiavellista embereket (pl. Christie és Geis 1970), akiket ösztönözhet az a tudás, hogy legalábbis bizonyos körülmények között a hatalomra adott látszatmagyarázatok (vagy akár a viszonylag illegitim magyarázatok) ugyanolyan hatásosak, mint a legitim magyarázatok. Mindenesetre mi azt találtuk, hogy a magyarázat hatására az emberek jobban elviselik kedvezőtlen helyzetüket és sztereotípiáikat inkább állítják a rendszerigazolás szolgálatába, mint amikor nem kapnak magyarázatot a hatalmi különbségekre. A (látszat)magyarázat technikája tehát tovább bővíti azoknak a taktikai fogásoknak a listáját, melyekkel növelhető a legitimitás és kiváltható az engedelmesség és a viselkedéses behódolás (pl. Lind és Tyler 1988; Tyler 1990). A csoportok közötti hatalmi viszonyokra adott reakciókra nézve kutatásunk azt mutatja, hogy az emberek nem olyan érzékenyek a magyarázatok viszonylagos minőségére vagy kielégítő voltára, mint ahogy azt a csalásra, fizetés-csökkenésekre és elbocsátásokra adott társadalmi és pszichológiai reakciókkal kapcsolatos korábbi kutatások jelezték (Greenberg 1990; Konovsky és Folger 1991; Shapiro 1991).

A jelen kutatás ugyanakkor hasznos lehet mindazok számára, akiket a status quo megváltoztatásának lehetősége érdekel, amennyiben az ilyenfajta vizsgálatok rávilágítanak a hatalmi különbségek legitimitásának megkérdőjelezése útjában álló pszichológiai akadályokra. Az a tudás például, hogy az emberek rendszerigazoló torzításokat követnek el az emlékezet és a sztereotípiák terén, nélkülözhetetlen része kell hogy legyen mindazok munkájának, akik az ilyen torzítások ellen küzdenek. Hasonló módon, ha tudatában vagyunk annak, hogy az emberek viszonylag illegitim magyarázatokkal is megbékélhetők, akkor jobban odafigyelhetünk, amikor megítéljük a hatalmi különbségek magyarázatainak erejét

és minőségét, valamint felhívhatjuk a figyelmet arra, milyen politikai veszélyekkel jár a látszatmagyarázatok elfogadása. Bár a jelen kutatás azt mutatja, hogy a hatalomtól megfosztott csoport tagjai bizonyos mértékig hajlandóak viszonylag kritikátlanul elfogadni a helyzet legitimitását, ugyanakkor segít azt is meghatározni, milyen pszichológiai folyamatokat kell leküzdenünk a csoporttudatosság növeléséhez.